



ΔΙΑΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ

Τ Μ Η Μ Α
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ 2005-2006

ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Παράδοση (Υ) - Φ 100

Κωνσταντίνος Ανδρουλιδάκης

Η «Εισαγωγή στη Φιλοσοφία» έχει σκοπό να απαντήσει, πρώτα, στα βασικά ερωτήματα: Τι είναι η φιλοσοφία; Ποια προβλήματα είναι φιλοσοφικά; Τι χρειάζεται (ακόμη) η φιλοσοφία; Έπειτα, θα συγκεντρωθούμε σε ορισμένα από τα κυριότερα φιλοσοφικά θέματα: τα προβλήματα της γνώσης, της πραγματικότητας και του όντος και, πολύ συνοπτικά, της ηθικής πράξης. Στο μάθημα επιχειρείται μια συνοπτική επισκόπηση, ιστορική και συστηματική, των βασικών κλάδων της φιλοσοφίας.

Βασική βιβλιογραφία: Ν. Αυγελής, *Εισαγωγή στη φιλοσοφία* (Θεσσαλονίκη, 2004). Θ. Βέϊκος, *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία* (Αθήνα: Θεμέλιο, 2^η 1989). Θ. Βέϊκος, *Εισαγωγή στις φιλοσοφικές σπουδές* (Αθήνα: Γρηγόρης, 1988). Χ. Θεοδωρίδης, *Εισαγωγή στη φιλοσοφία* (Αθήνα 1955 [και ανατυπώσεις]). Α. Kenny (επιμ.), *Ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας* (μτφ. Δ. Ρισσάκη. Αθήνα: Νεφέλη, 2005).

ΛΟΓΙΚΗ

Παράδοση (Υ) - Φ 120

Γιώργος Μαραγκός

Το μάθημα εστιάζεται στη σύγχρονη συμβολική λογική. Παρουσιάζονται βασικές έννοιες και τεχνικές όσον αφορά τον Προτασιακό και τον Κατηγορηματικό Λογισμό. Στόχοι του μαθήματος είναι α) η εξοικείωση με τη «μετάφραση» από τη φυσική γλώσσα στην τεχνητή της λογικής, και αντιστρόφως, β) η κατάκτηση της τεχνικής των αληθοπινάκων για τον υπολογισμό της αληθοτιμής σύνθετων προτάσεων, γ) η εξοικείωση με τον παραγωγικού συλλογισμού, και με την τεχνική αποτίμησης παραγωγικών επιχειρημάτων.

ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Παράδοση (Υ) - Φ 130

Σταυρούλα Τσινόρεμα

Το μάθημα αποτελεί εισαγωγή σε *θεμελιώδη προβλήματα* της ηθικής φιλοσοφίας, όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί στο πλαίσιο κλασικών ηθικών θεωριών από την αρχαιότητα μέχρι τη νεότερη σκέψη. Στόχος είναι η εξοικείωση των φοιτητών με τις βασικές έννοιες και την επιχειρηματολογία της ηθικής φιλοσοφίας μέσα από την κατανόηση των θεωρητικών απαντήσεων κλασικών εκπροσώπων της. Διερευνώνται ερωτήματα όπως *η φύση της ηθικότητας, ο χαρακτήρας των ηθικών κρίσεων, το πρόβλημα της ηθικής αντικειμενικότητας, η σχέση γνώσης και αξίας / επιστήμης και ηθικής, καθώς και η σχέση ηθικής και πολιτικής.*

Αφετηρία των αναλύσεων του μαθήματος αποτελούν τα εξής ερωτήματα:

- 1) Τι είναι και από πού προκύπτει η «ηθική τάξη πραγμάτων»;
- 2) Υπάρχει ηθική γνώση; Εάν ναι, σε ποιόν είναι προσβάσιμη;
- 3) Γιατί να πράττει κανείς ηθικά;

Θα εξετασθούν οι θεωρητικές επεξεργασίες του Πλάτωνα (οντολογική θεμελίωση της ηθικής, σχέση γνώσης και ηθικής), του Αριστοτέλη (φρόνηση και θεωρία της αρετής), θεωρίες του φυσικού δικαίου (το δέον ως παράγωγο του φυσικού δικαίου) και του σκωτικού διαφωτισμού (Adam Smith, David Hume), η θεωρία του Kant (υπερβατολογική θεμελίωση της ηθικής) και του ωφελισμού (συνεπειοκρατική ηθική).

Θα αναλυθούν επίσης, και θα αποτιμηθούν, τύποι ηθικού σχετικισμού και σκεπτικισμού από την ιστορία της φιλοσοφίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Παράδοση (Υ) - Φ 160

Ανδρέας Λέμπεντεφ

Κωνσταντίνος Σαργέντης

Θα γίνει μια ανακεφαλαίωση των όσων συζητήθηκαν στο αντίστοιχο μάθημα του προηγούμενου εξαμήνου («Φιλοσοφία της Δράσης I», Φ 233.2):

- Είδαμε τα κεντρικά ερωτήματα της φιλοσοφίας της δράσης: (1) Τι είναι οι πράξεις; (2) Πώς εξηγούνται οι πράξεις;
 - Προκειμένου να εξετάσουμε τις απαντήσεις που δίδονται σ' αυτά τα ερωτήματα, θέσαμε το ζήτημα της *οντολογίας* των πράξεων.
 - Την οντολογική ιδιαιτερότητα των πράξεων την προσεγγίσαμε κυρίως μέσα από την ιδιαιτερότητα εκείνων των γλωσσικών εκφράσεων με τις οποίες αναφερόμαστε σε πράξεις, δηλαδή *των περιγραφών πράξεων*.
 - Κεντρική έννοια για την εξήγηση των περιγραφών πράξεων αποδείχθηκε η *αποβλεπτικότητα*, η οποία αποτελεί προϋπόθεση τού να μπορούμε για ένα ον να πούμε ότι αυτό πράττει.
 - Συνεχίζοντας την εξέταση της έννοιας της αποβλεπτικότητας, καταλήξαμε στην καθοριστική για τη φιλοσοφία της δράσης έννοια, αυτή της *προθετικότητας* των πράξεων, με την οποία συνδέεται αναπόσπαστα η έννοια της *ευθύνης* του πράττοντος.
 - Τέλος, εξετάσαμε την υπεράσπιση της *αιτιακής εξήγησης* των πράξεων από τον D. Davidson («ανώμαλος μονισμός»), ενώ με αφετηρία την ιδιαίτερη υπεράσπιση της αιτιακής εξήγησης των πράξεων από την J. Hornsby πέρασαμε στη διάκριση του T. Nagel μεταξύ των δύο διαφορετικών οπτικών γωνιών θεώρησης των πράξεών μας.
- Αφού γίνει η αυτή η ανακεφαλαίωση (που απευθύνεται και σε φοιτητές που δεν παρακολούθησαν το μάθημα του προηγούμενου εξαμήνου), θα περάσουμε σε μια εξέταση όλης αυτής της προβληματικής μέσα από την οπτική και τις βασικές έννοιες της *φιλοσοφίας του νου*. Αυτό θα αποτελέσει και το κύριο μέρος του μαθήματος.
- Η βιβλιογραφία, τόσο ελληνική όσο και ξενόγλωσση, θα δοθεί και θα συζητηθεί κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

Γιώργος Ζωγραφίδης

Τι κοινό υπάρχει ανάμεσα στον πιστό που φιλάει την εικόνα του θεού του, στον υπήκοο που θυμιατίζει το άγαλμα του αυτοκράτορά του, στον πολίτη που γκρεμίζει την προτομή του πρώην δικτάτορα και στον επισκέπτη του μουσείου που μαχαιρώνει τον πίνακα του Πουσσέν «Χορός γύρω από τον χρυσό μόσχο»; Την αποκαθήλωση της εικόνας του Χριστού από τον Λέοντα Γ' Ίσαυρο και τον αποκεφαλισμό του λαξευμένου Βούδα από τους αφγανούς ταλιμπάν; Το γεγονός ότι απέναντι σε όλες αυτές τις εικόνες προκαλείται μια ανθρώπινη συμπεριφορά. 'Βλέπω την εικόνα' σημαίνει εδώ ότι συμπεριφέρομαι προς αυτήν μ' έναν συγκεκριμένο τρόπο υπό συγκεκριμένες συνθήκες –η εικόνα είναι η χρήση της.

Και τι κοινό υπάρχει ανάμεσα στην εξορία των ποιητών από τον Πλάτωνα και τους 'χριστιανικούς θεσμούς' του Καλβίνου, τον αυστηρό ηθικό λόγο του Ευσέβιου Καισαρείας και την προτεσταντική απαξίωση της τέχνης, τη βιβλική απαγόρευση των ειδώλων και τα ιερατικά κηρύγματα καταδίκης του κινηματογράφου;

Εικονόφιλοι και εικονομάχοι συμφωνούν σε ένα πράγμα: στη δύναμη της εικόνας. Ο εικονομάχος δεν αρνείται αυτήν τη δύναμη: αρνείται την εικόνα, ακριβώς επειδή και ο ίδιος αναγνωρίζει (και συχνά) φοβάται τη δύναμή της. Είναι ο φόβος απέναντι στο αισθητό που τελικά καταλήγει στη λογοκρισία των αισθήσεων. Ο εικονομάχος δεν διανοείται να εκχωρήσει στις αισθήσεις το δικαίωμα να αναπαριστούν το νοητό και μέσω της τέχνης να το διαιωνίζουν. Κρατάει για τον λόγο το δικαίωμα να θεσπίζει σημασίες και στη διαμάχη για κυριαρχία ανάμεσα στα εικονιστικά και τα γλωσσικά σημεία τάσσεται υπέρ των δεύτερων.

Αν περιορίσουμε την «εικονομαχία» στη γνωστή βυζαντινή διαμάχη, θα μείνουμε σε μία μόνο στιγμή της ευρωπαϊκής σκέψης και στάσης προς την εικόνα –ασφαλώς από τις ιδρυτικές. Όμως δεν θα κατανοήσουμε ότι η στάση απέναντι στην εικόνα (την εικαστική αναπαράσταση) είναι κάτι πολύ περισσότερο από ένα πρόβλημα της θρησκευτικής τέχνης και η στάση αυτή (με κάθε δυνατή εκδοχή της) παραμένει βαθιά ριζωμένη στον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Η στάση προς την εικόνα (και η θεωρητικοποίησή της) προϋποθέτουν μια θεωρία για την πραγματικότητα και τους τρόπους που ο άνθρωπος επιδιώκει να την γνωρίσει, να μιλήσει γι' αυτήν και, μην το ξεχνάμε, να την ζήσει.

Σκοπός της παράδοσης είναι η οικείωση με μια 'φιλοσοφία της εικόνας', η οποία θα μπορεί να συγκροτηθεί με την πρόσληψη και ερμηνεία αφενός των μεγάλων ιστορικών στιγμών συνάντησης και σύγκρουσης φιλοσοφίας και εικόνας και αφετέρου της σημερινής θεωρίας και πρακτικής της εικόνας. Εκτός από τον σύγχρονο προβληματισμό, θα παρακολουθήσουμε σημαντικές στιγμές στην ιστορία της φιλοσοφίας και των ιδεών: την πλατωνική εικονομαχία, την εικονολογία του μέσου πλατωνισμού, την πρωτοχριστιανική επίθεση στην τέχνη, τη βυζαντινή διαμάχη για τις εικόνες, τη μεταρρυθμιστική εικονομαχία, το εγχειρίδιο 'τέλος της τέχνης'.

Βασική Βιβλιογραφία: Γ. Ζωγραφίδης, *Βυζαντινή φιλοσοφία της εικόνας, Εικαστική φιλοσοφία* (Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 1997, 1998). A. Besançon, *L'image interdite* (Παρίσι: Fayard, 1994). V. Bichkov, *Βυζαντινή αισθητική* (Αθήνα 1999). R. Debray, *Vie et mort de l'image* (Παρίσι: Gallimard, 1992). M.-J. Mondzain, *Image, Icon, Economy* (Stanford: Stanford University Press, 2005).

Κωνσταντίνος Πρώμος

Επειδή, σύμφωνα με τον Martin Heidegger, ο Πλάτων κατάφερε τελικά να εξορίσει τους ποιητές από την πολιτεία και γι' αυτό σήμερα ζούμε σε έναν κόσμο αφιλόξενο προς την ποίηση, το καθήκον της σκέψης είναι να προετοιμάσει την επιστροφή των ποιητών. Μπορεί η ποίηση να μην ταυτίζεται με τη φιλοσοφία αλλά είναι η ποίηση και όχι η επιστήμη το μοντέλο της φιλοσοφικής σκέψης και γραφής, διότι η αλήθεια συντίθεται όπως ένα ποίημα.

Στην παράδοση αυτή, αφού κάνουμε μια εισαγωγή στη σκέψη του Heidegger, θα εξετάσουμε το περίφημο δοκίμιο *Η προέλευση του έργου τέχνης*, καθώς και μια σειρά από κατοπινά δοκίμια, της ώριμης περιόδου, για τους προσωκρατικούς, για τον Nietzsche, για την τεχνολογία και για την αρχιτεκτονική, έχοντας ως στόχο να εννοήσουμε πώς ο ρηζικέλευθος αυτός στοχαστής του εικοστού αιώνα, θέτει τη φιλοσοφία στην υπηρεσία της ποίησης.

Γιώργος Καραμανώλης

Το μάθημα στοχεύει να εξετάσει τις αρχαίες θεωρητικές απόψεις περί θεού. Οι απόψεις αυτές είναι δύο ειδών α) εκείνες που αποτελούν μέρος ενός συνολικού φιλοσοφικού οικοδομήματος, β) εκείνες που είναι αποκλειστικά θεολογικές. Στις πρώτες κατατάσσω τις απόψεις του Ηράκλειτου, του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη, των Στωϊκών, των Επικουρείων, αλλά και των Χριστιανών, ενώ στις δεύτερες τις απόψεις των οπαδών του θεού Υψίστου, των Ερμητικών κειμένων, των Γνωστικών. Η θέση που θα εισηγηθεί και θα επιχειρήσει να τεκμηριώσει το μάθημα είναι ότι με εξαίρεση κάποιες ομάδες, η αρχαιότητα διέπεται κυρίως από μονοθεϊστικές αντιλήψεις και το μονοθεϊστικό κοσμοείδωλο ήταν παγιωμένη και διαδεδομένη φιλοσοφική και γενικότερα πνευματική έξη στην αρχαιότητα αρκετά πριν την εμφάνιση του Χριστιανισμού. Το μάθημα θα καλύψει ένα μεγάλο ιστορικό εύρος από τους Προσωκρατικούς, την κλασική και την ελληνιστική φιλοσοφία, μέχρι και τον Χριστιανισμό, ενώ θα προσπαθήσει να συσχετίσει τις εξελίξεις στις θεωρητικές απόψεις περί θεού με τις αρχαίες θρησκευτικές συνήθειες και πρακτικές.

Χλόη Μπάλλα

Τα έργα του Πλάτωνα μας προσφέρουν την πρώτη διατύπωση φιλοσοφικών προβλημάτων που καθορίζουν τη μετέπειτα πορεία του κλάδου, αλλά και τις πρώτες μαρτυρίες για μια προσπάθεια οριοθέτησης του αντικειμένου και των στόχων της φιλοσοφίας.

Μέσα από τη μελέτη επιλεγμένων διαλόγων θα επιχειρήσουμε να καταλάβουμε το περιεχόμενο αλλά και τον τρόπο ανάδυσης αυτών των προβλημάτων, καθώς και τον ρόλο της πλατωνικής σκέψης στην πρώιμη ιστορία της φιλοσοφίας. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην παρουσίαση της πλατωνικής σκέψης μέσα από τη μορφή του φιλοσοφικού διαλόγου και στη σχέση των πλατωνικών έργων με τη μορφή του Σωκράτη.

Βασική βιβλιογραφία: Γ. Βλαστός, *Σωκράτης: Ειρηνευτής και ηθικός φιλόσοφος* (μτφ. Π. Καλλιγιάς. Αθήνα: Εστία, 1993). Γ. Βλαστός, *Πλατωνικές Μελέτες* (μτφ. Ι. Αρζόγλου. Αθήνα: ΜΙΕΤ, 1994). Περιοδικό *Δευκαλίων* 12/1 (1993): Αφιέρωμα στη Σωκρατική Ελεγκτική. Ρ. Hadot, *Τι είναι η αρχαία ελληνική φιλοσοφία* (μτφ. Α. Κλαμπατσέα. Αθήνα: Ίνδικτος, 2002). Β. Καρασμάνης, *Σωκράτης: Ο σοφός που δεν γνώριζε* (Αθήνα: Λιβάνης, 2000) Α. Κουγέ, *Φιλοσοφία και Πολιτεία: Εισαγωγή στην ανάγνωση του Πλάτωνα* (μτφ. Λ. Κασίμη. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1990). Α. Νεχαμάς, *Η τέχνη του βίου: Σωκρατικοί στοχασμοί από τον Πλάτωνα στον Φουκώ* (Αθήνα: Νεφέλη, 2001). Τ. Szlezak *Πώς να διαβάσουμε τον Πλάτωνα* (Θεσσαλονίκη: Θύραθεν, 2004). Α. Ε. Taylor, *Πλάτων. Ο άνθρωπος και το έργο του* (μτφ. Ι. Αρζόγλου. Αθήνα: ΜΙΕΤ, 1992). Β. Williams, *Πλάτων* (επιμ. μτφ. Ε. Κεκροπούλου. Αθήνα: Ενάλιος, 2001).

Φίλιππος Βασιλόγιαννης

Αντικείμενο των παραδόσεων του χειμερινού εξαμήνου είναι πρωτίστως οι ηθικές και πολιτικές θεωρίες και δευτερευόντως η γνωσιοθεωρία τριών πολύ σημαντικών επικριτών του Διαφωτισμού, των Vico, Herder και Hamann. Ό,τι τους συνδέει είναι η αντιπάθειά τους προς τις θεμελιώδεις ιδέες του γαλλικού Διαφωτισμού, αλλά και η βαθύτητα και η δύναμη της κριτικής τους. Στις παραδόσεις θα δειχθεί ότι η διένεξη ανάμεσα στους υπέρμαχους του Διαφωτισμού και σε αυτούς τους επικριτές του είναι και σήμερα τόσο σημαντική όσο ήταν στις απαρχές της. Ο τρόπος μάλιστα με τον οποίο οι ανταγωνιστικές θέσεις διατυπώνονταν στην αρχική τους μορφή είναι μεν απλούστερος, αλλά και εναργέστερος και τολμηρότερος απ' ό,τι σε οποιαδήποτε μεταγενέστερη εποχή.

Βασική βιβλιογραφία: Isaiah Berlin, *Τρεις κριτικοί του Διαφωτισμού: Vico, Hamann, Herder* (μτφ. Γ. Μερτίκας. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2002), όπου και περαιτέρω βιβλιογραφικές παραπομπές για εμβάθυνση.

Κωνσταντίνος Καβουλάκος

Στη σχετική παράδοση του εαρινού εξαμήνου 2004-05 εξοικειωθήκαμε με τις βασικές έννοιες και κατευθύνσεις της 'κοπερνίκειας στροφής' του Καντ στη θεωρητική φιλοσοφία, σε αρκετό βαθμό ώστε να μπορούμε τώρα να εμβαθύνουμε παραπέρα σ' αυτήν.

Για τον σκοπό αυτό θα ξεκινήσουμε από το κεφάλαιο της «υπερβατολογικής παραγωγής των καθαρών εννοιών της νοήσεως» της *Κριτικής του καθαρού Λόγου* και θα εξετάσουμε βήμα-βήμα την αντιμετώπιση του θεμελιώδους ερωτήματος: Πώς είναι δυνατή η αναφορά των καθαρών a priori εννοιών στον αντικειμενικό κόσμο; Θα δούμε ότι η απάντησή του εμπλέκει το ζήτημα της νομιμοποίησης των καθαρών εννοιών, το πρόβλημα της αναφοράς μη κατ' αίσθηση στοιχείων της γνωστικής μας ικανότητας σε αντικείμενα των αισθήσεων και το πρόβλημα της συγκρότησης της εμπειρίας με βάση μη εμπειρικές έννοιες. Η «υπερβατολογική παραγωγή» θα μας οδηγήσει έτσι στο κεφάλαιο περί της «σχηματοποίησης» των εννοιών της διάνοιας και στην πραγμάτευση του συστήματος των «θεμελιωδών αρχών» της. Στο τέλος του μαθήματος θα χρησιμοποιήσουμε τις γνώσεις που θα έχουμε αποκομίσει για να κατανοήσουμε καλύτερα την καντιανή κριτική στη μεταφυσική.

Βασική βιβλιογραφία: Ιμάνουελ Καντ, *Κριτική του καθαρού Λόγου*, τόμ. Β' (μτφ. Α. Γιανναράς. Αθήνα: Παπαζήσης, 1979). Έ. Κασσίρερ, *Καντ: Η ζωή και το έργο του* (μτφ. Σ. Γερογεωργάκης. Αθήνα: Ίνδικτος, 2001).

ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ III - E. HUSSERL: ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ
Παναγιώτης Θεοδώρου

Σε αυτό το μάθημα θα έχουμε την ευκαιρία να εξοικειωθούμε από κοντά με βασικές θεματικές της σκέψης του ιδρυτή της φαινομενολογικής φιλοσοφίας Έντμουντ Χούσερλ και μάλιστα έτσι όπως ο ίδιος τις αποκρυσταλλώνει ευσύνοπτα και κατανοητά σε ένα από τα πλέον γνωστά έργα του, τους *Καρτεσιανούς Στοχασμούς* (1929). Θα δούμε πώς ο ίδιος ο Χούσερλ αναπτύσσει σε αυτό το σχετικά σύντομο έργο του τις ιδέες του περί της φυσιογνωμίας του φιλοσοφείν, περί της σχέσης φαινομενολογίας και επιστημών, περί του εγώ, της αποβλεπτικής συγκρότησης των κάθε είδους όντων, και περί της διυποκειμενικότητας.

Το μάθημα θα είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε να μην προαπαιτείται η παρακολούθηση των παραδόσεων «Εισαγωγή στη Φαινομενολογική Φιλοσοφία I και II» του ακαδημαϊκού έτους 2004-05.

Βασικό κείμενο: Edmund Husserl, *Καρτεσιανοί Στοχασμοί* (Αθήνα: Ροές, 2002).

ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ: Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ, I. Η ΔΙΑΜΑΧΗ HUSSERL-SCHLICK
Παναγιώτης Θεοδώρου

Σε αυτό τον κύκλο αυτοδύναμων σεμιναρίων θα εξετάσουμε ζητήματα που άπτονται του συνολικότερου προβλήματος της δυνατότητας της Μεταφυσικής. Συνοπτικά, αυτό το πρόβλημα μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: «υπάρχει μια ειδικά φιλοσοφική γνώση του πραγματικού, την οποία κάθε επιμέρους επιστημονική γνώση πρέπει να προϋποθέτει, ή την όποια γνώση μας μάς την παρέχουν μόνο οι επιστήμες;». Διατυπωμένο με τους όρους που μας πρόσφερε ο Καντ, το ερώτημα μεταγράφεται έτσι: «Υπάρχουν a priori αλήθειες; Και είναι αυτές όλες αναλυτικές ή υπάρχουν και a priori συνθετικές;».

Στο τρέχον εξάμηνο θα εστιάσουμε σε μικρά κλασικά κείμενα των Χούσερλ (Husserl) και Σλικ (Schlick), τα οποία αντιπαρατίθενται μέσα στο πλαίσιο του ζητήματός μας. Ο Χούσερλ ισχυρίζεται πως υπάρχουν και a priori συνθετικές αλήθειες, ενώ ο Σλικ επιτίθεται υποστηρίζοντας πως a priori είναι μόνο η αναλυτική γνώση.

Κείμενα: Θα διανεμηθούν μεταφράσεις των σχετικών κειμένων.

ΓΝΩΣΙΟΘΕΩΡΙΑ: ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΣ
Μαρία Βενιέρη

Ο Σκεπτικισμός στη γενικότερη μορφή του είναι η αμφιβολία για τη δυνατότητα της γνώσης. Υπάρχουν διάφορα είδη σκεπτικισμού, ανάλογα κυρίως με το αντικείμενο της γνώσης, δηλ. ως προς τον εξωτερικό κόσμο, την ηθική, τη θρησκεία κ.λπ., μπορούμε όμως να μιλήσουμε και για ένα σφαιρικό σκεπτικισμό, ως προς τη γνώση γενικά.

Πρώτος σκεπτικός φιλόσοφος θεωρείται ο Πύρρων ο Ηλείος (π. 365-275 π.Χ.), αν και σκεπτικά στοιχεία παρατηρούνται και σε προγενέστερους στοχαστές, όπως οι σοφιστές. Το κίνημα του σκεπτικισμού συνεχίζεται στην αρχαιότητα με τους πυρρωνιστές και τους ακαδημεικούς φιλοσόφους, αναβιώνει στην αναγέννηση με κύριο εκπρόσωπο τον Montaigne, επηρεάζει βαθειά τη νεώτερη φιλοσοφία από τον Descartes ως τον Kant και συνεχίζεται ως σήμερα.

Στο σεμινάριο θα ερευνήσουμε αυτό το σημαντικό φιλοσοφικό ρεύμα μέσω βασικών εκπροσώπων του, όπως και μέσω φιλοσόφων που επηρεάστηκαν από τον σκεπτικισμό ή ανέπτυξαν σκεπτικά επιχειρήματα χωρίς να είναι σκεπτικιστές.

Γιώργος Μαραγκός

Παρουσιάζονται οι μείζονες θεωρίες κυρίως όσες αναπτύχθηκαν κατά τον 20^ο αιώνα κυρίως με αναφορά στο νόημα ως αντιστοιχία γλώσσας-κόσμου και ως επικοινωνιακή χρήση.

Το σεμινάριο απευθύνεται σε φοιτήτριες και σε φοιτητές τουλάχιστον του 5^{ου} εξαμήνου, που έχουν παρακολουθήσει ήδη μαθήματα σε ένα τουλάχιστον από τα ακόλουθα πεδία: φιλοσοφία της γλώσσας, λογική, γνωσιοθεωρία, φιλοσοφία της επιστήμης.

Φίλιππος Βασιλόγιαννης

Αντικείμενο του σεμιναρίου αποτελεί η έννοια της νομικής κατασκευής, το πώς αυτή έχει φιλοσοφικά αξιολογηθεί και το αν και κατά πόσον πρέπει να επανεκτιμηθεί η οποιαδήποτε αξία της ιδίως από τη σκοπιά της ηθικής και της πολιτικής φιλοσοφίας. Μετά από μια εισαγωγή στον σχετικό προβληματισμό από τον διδάσκοντα, ιδίως ως προς την έννοια και τις νομικές αντιλήψεις της νομικής κατασκευής, το σεμινάριο θα επικεντρωθεί στην (επαν)αξιολόγησή της από τη σκοπιά της αντιπαράθεσης κονστρουκτιβισμού και ρεαλισμού στην ηθική και την πολιτική φιλοσοφία, του «πολιτικού κονστρουκτιβισμού» του John Rawls, μιας ηθικής θεωρίας συνεκτικότητας και της αντικειμενικότητας ή μη της επιστημονικής γνώσης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία: Εταιρεία Μελέτης των Επιστημών του Ανθρώπου (επιμ.), *Περί κατασκευής* (Αθήνα: Νήσος, 1996) ιδίως: S. Freud, «Κατασκευές στην ψυχανάλυση», μετ. Λ. Αναγνώστου (9 κε.), Κ. Ψυχοπαίδης, «Το πρόβλημα της ορθολογικής κατασκευής εννοιών για μία θεωρία του σύγχρονου κόσμου» (187 κε.), Κ. Παπαγεωργίου, «Εποικοδομητικές προσπάθειες: Σημειώσεις πάνω στην ιδέα της κατασκευής στις κανονιστικές επιστήμες» (285 κε.), «Παραθέματα» (433 κε.). Christine M. Korsgaard, «Realism and Constructivism in Twentieth-Century Moral Philosophy», στο: American Philosophical Association (επιμ.), *Philosophy in America at the Turn of the Twentieth Century* (Charlottesville, Virginia: The Philosophy Documentation Center, 2003) 99 κε. J. Rawls, *Political Liberalism* (Νέα Υόρκη: Columbia University Press, 2003) 89 κε. R. Dworkin, «Justice and Rights», στο: του ίδιου, *Taking Rights Seriously* (Λονδίνο: Duckworth, 1978) 150 κε. M. Weber, «Η 'αντικειμενικότης' της κοινωνιολογικής και κοινωνικοπολιτικής γνώσεως», στο: του ίδιου, *Δοκίμια επί της θεωρίας των κοινωνικών επιστημών*, τ. 1 (μτφ. Α. Γρηγορογιάννης. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 1972) 13 κε.

Μιχάλης Πάγκαλος

Ο στόχος του σεμιναρίου είναι να εξερευνήσει την κρίσιμη έννοια του «ανθρώπινου» στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία και τραγωδία. Τι σημαίνει το «ανθρώπινο» και από ποιες συνισταμένες ορίζεται;

Από την έποψη της «πρακτικής φιλοσοφίας», η έννοια του «ανθρώπινου» αναδύεται στα κείμενα των μεγάλων Τραγικών ως προσδιορισμός των εγγενών περιορισμών που ορίζουν τον εύθραυστο χαρακτήρα (fragilité, fragility) της ανθρώπινης πράξης. Πρόκειται για περιορισμούς που θα αποδειχτούν φιλοσοφικά πολύτιμοι, καθώς το πνεύμα του αριστοτελισμού, σε αντίθεση με έναν αιθέριο και άσαρκο πλατωνισμό ή με έναν καντιανισμό των γενικών κανόνων, δεν εξοβελίζει το ανθρώπινο αλλά το προσλαμβάνει και το επενδύεται μέσα σε όλη την «ευθραυστότητά» του. Ως γνωστόν, πρόκειται, για μια πρακτική φιλοσοφία της «μεσότητας» που προτείνεται ως συμφιλίωση με το σώμα και ως διαλεκτική κάθαρση των παθών. Η ηθική φιλοσοφία αυτή έρχεται μάλιστα να συμπληρώσει μια μεταφυσική που λαμβάνει υπόψη τις μεταβολές των υπαρκτών και μια ποιητική φιλοσοφία που στηρίζεται πάνω στην ανάλυση του «τραγικού» (*Ποιητική*).

Θα σταθούμε σε χωρία του Αισχύλου, του Σοφοκλή του Ευριπίδη και του Αριστοφάνη, τα οποία θα αντιπαραβάλουμε με τα *Ηθικά Νικομάχεια*, τα *Ηθικά Ευδήμεια* και το *Περί Ψυχής* του Αριστοτέλη ή ακόμη την *Πολιτεία* και τον *Πολιτικό* του Πλάτωνα. Στη μελέτη της έννοιας του «ανθρώπινου» θα μας απασχολήσει, επίσης, η σχέση φύσης και νόμου, αυτονομίας και ετερονομίας (Κ. Καστοριάδης).

Σε μια δεύτερη φάση, θα εξετάσουμε τη διαφορετική τροχιά που διένυσε η έννοια αυτή στη νεώτερη αισθητική φιλοσοφία του Νίτσε. Για κάποιους σύγχρονους μας (A. MacIntyre, Ch. Taylor) ο μοντέρνος κόσμος μετεωρίζεται ακόμη στον αστερισμό της αναμέτρησης του Αριστοτέλη με τον Νίτσε, δηλ., της αναμέτρησης μεταξύ μιας «κλασικής» και μιας «ρομαντικής» αντίληψης σχετικά με το διηνεκές ερώτημα του «τι είναι το φαινόμενο του τραγικού».

Χλόη Μπάλλα

Σύμφωνα με τη μαρτυρία της *Έβδομης Επιστολής* το ενδιαφέρον του Πλάτωνα για τη φιλοσοφία οφείλεται στην απογοήτευσή του από τη θανατική καταδίκη του Σωκράτη. Ανεξάρτητα από την αξιοπιστία αυτής της μαρτυρίας, πολλοί από τους διαλόγους του Πλάτωνα έχουν τη μορφή κριτικής στην Αθηναϊκή Δημοκρατία, συχνά με κύριο αποδέκτη τη διδασκαλία των Σοφιστών, ενώ άλλοι προτείνουν λύσεις και παρουσιάζουν τις μεθοδολογικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο φιλόσοφος που αποφασίζει να γίνει βασιλιάς.

Οι εργασίες που θα εκπονηθούν στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα έχουν τη μορφή κριτικής εξέτασης διαλόγων όπως η *Απολογία*, ο *Κρίτων*, ο *Πρωταγόρας*, ο *Γοργίας*, ο *Μενέξενος*, ο *Πολιτικός*, οι *Νόμοι* και φυσικά η *Πολιτεία*.

Τα θέματα που θα ανατεθούν στο σεμινάριο οργανώνονται είτε με βάση ένα συγκεκριμένο κείμενο (π.χ. τα βασικά επιχειρήματα της *Απολογίας*, του *Κρίτωνα*, του πρώτου βιβλίου της *Πολιτείας*) είτε με βάση την κριτική παρουσίαση κάποιου άρθρου της σύγχρονης βιβλιογραφίας (στη δεύτερη περίπτωση είναι απαραίτητη η καλή γνώση ξένης γλώσσας). Η έμφαση του σεμιναρίου θα δοθεί στη φιλοσοφία του Πλάτωνα, αυτό όμως δεν αποκλείει τη συγκριτική μελέτη άλλων κειμένων (όπως των Σοφιστών, των Πυθαγορείων ή άλλων Σωκρατικών).

Ενδεικτική βιβλιογραφία (δεν εξαντλεί τα θέματα που μπορούν να προταθούν): C. Huffman, "Archytas and the Sophists", στο: V. Caston και D.W. Graham (επιμ.), *Presocratic Philosophy: Essays in Honour of Alexander Mourelatos* (Hants, 2002) 251-270. Κ. Καστοριάδης, *Ο Πολιτικός του Πλάτωνα* (Αθήνα, 2001). G. Klosko, "The refutation of Callicles in Plato's *Gorgias*", *Greece and Rome* 31 (1984) 126-139. Χλ. Μπάλλα, *Πλατωνική πειθώ: από τη ρητορική στην πολιτική* (Αθήνα, 1997). Περιοδικό *Υπόμνημα* τ. 2 (Δεκ. 2004): αφιέρωμα στην *Πολιτεία* του Πλάτωνα. Πλάτων, *Απολογία Σωκράτους-Κρίτων*, εισ.-μτφ.-σχ. Θ. Σαμαράς (Θεσσαλονίκη, 2003). Πλάτων, *Πολιτεία*, εισ. σημείωμα, μτφ., σημ. Ν. Σκουτερόπουλος (Αθήνα, 2002). W. J. Prior, "Protagoras' Great Speech and Plato's Defense of Athenian Democracy", στο: Caston και Graham (επιμ.), *ό.π.*, 313-326. Π. Σούρλας, *Φιλοσοφία του Δικαίου: Μια ιστορική εισαγωγή*, Α' (Αθήνα, 2000). R.F. Stalley, "Punishment in Plato's *Protagoras*", *Phronesis* 40 (1995) 1-19. I.F. Stone, *Η δίκη του Σωκράτη* (Αθήνα, χ.χ.). G. Vlastos, *Πλατωνικές μελέτες* (Αθήνα, 1994) 169-242.

Γιώργος Καραμανώλης

Το σεμινάριο στοχεύει να εξετάσει και να συζητήσει τα σημαντικότερα κείμενα που αφορούν την Στωϊκή ηθική. Τα κείμενα αυτά προέρχονται από έμμεσες πηγές, όπως είναι ο Κικέρωνας, ο Διογένης Λαέρτιος, ο Στοβαίος. Η Στωϊκή ηθική είναι το σημαντικότερο μέρος της Στωϊκής φιλοσοφίας, και μια σημαντική ηθική θεωρία όχι μόνο στα πλαίσια της αρχαιότητας αλλά και γενικότερα, καθώς επηρέασε έντονα φιλοσόφους όπως ο Καντ. Το μάθημα θα προχωρά θεματικά. Θα συζητηθούν μεταξύ άλλων η Στωϊκή αντίληψη για την φύση του ανθρώπου, την ευδαιμονία, για την αρετή και τα κριτήριά της, για το αγαθό, η Στωϊκή άποψη για την θεία πρόνοια και την ελεύθερη βούληση, ενώ τέλος θα συζητηθεί η αξία και βιωσιμότητα της ηθικής αυτής. Θα δοθεί επίσης έμφαση στον τρόπο αντιμετώπισης των πηγών με βάση τις οποίες επιχειρούμε την ανασύσταση της σκέψης των αρχαίων Στωϊκών.

Κωνσταντίνος Ανδρουλιδάκης

Εκτός από τα μεγάλα έργα του για την θεωρία της γνώσης, την κριτική της μεταφυσικής, την ηθική, την αισθητική κτλ., ο Καντ συνέγραψε και ορισμένα μικρότερα έργα (δοκίμια) που έχουν, όμως, θεμελιακή σημασία για τη φιλοσοφία της ιστορίας, την πολιτική φιλοσοφία, την ανθρωπολογία κτλ. Στο Σεμινάριο θα μελετήσουμε και θα εξετάσουμε ορισμένα από τα δοκίμια αυτά του Καντ.

Βασική βιβλιογραφία: I. Καντ, *Δοκίμια*, εισ.-μτφ.-σχόλια Ε. Π. Παπανούτσος (Αθήνα: Δωδώνη, 1971). Π. Κονδύλης, *Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1987). E. Cassirer, *The Philosophy of the Enlightenment* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1979). Ειδική βιβλιογραφία θα δοθεί στο μάθημα.

Κωνσταντίνος Σαργέντης

Το δοκίμιο του Καντ για την αιώνια ειρήνη (*Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf*) γράφτηκε το 1795 και είχε ως ιστορική αφορμή τη σύναψη του συμφώνου ειρήνης μεταξύ της Πρωσίας και της Γαλλίας (5 Απριλίου 1795). Πρόκειται για ένα κείμενο του ύστερου έργου του Καντ, όπου συμπλέκεται η πολιτική με την ηθική θεωρία του Καντ, ενώ ιδιαίτερη θέση σ' αυτήν τη 'συμπλοκή' κατέχει η καντιανή φιλοσοφία της ιστορίας.

Στο σεμινάριο θα εξετάσουμε διεξοδικά όλα τα επιχειρήματα του Καντ και θα προσπαθήσουμε να δώσουμε απαντήσεις στα βασικά ερωτήματα της προβληματικής του: Τι σημαίνει ο προσδιορισμός «αιώνια»; Ποιος είναι ο ρόλος του πολέμου (ως του αντίθετου της ειρήνης;). Ποια η θέση τόσο της ειρήνης όσο και του πολέμου στην καντιανή φιλοσοφία της ιστορίας, με δεδομένο ότι χαρακτηριστική έννοια της τελευταίας είναι η έννοια της *προόδου* (στην ιστορία); Ποιος ο ρόλος αλλά και το καθήκον των πολιτικών εν όψει της αιώνιας ειρήνης;

Θα χρησιμοποιηθεί η υπό έκδοση ελληνική μετάφραση της *Αιώνιας ειρήνης* (Κ. Σαργέντης. Αθήνα: Πόλις).



ΔΙΑΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ

Τ Μ Η Μ Α
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ 2005-2006

ΤΟΜΕΑΣ ΘΕΩΡΙΑΣ & ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ Ι	Παράδοση (Υ) - ΨΥΧΣ 100
Γιάννης Κουγιουμουτζάκης	
<p>Στο μάθημα θα εξεταστούν η φύση, η ιστορία, οι σύγχρονες σχολές σκέψης, η ερευνητική μεθοδολογία και η δεοντολογία της ψυχολογίας. Θα αναλυθούν οι βιολογικές και οι αναπτυξιακές διεργασίες, η αντίληψη, η μάθηση, η μνήμη, η συνείδηση και η σχέση γλώσσας και σκέψης. Στη διάρκεια του μαθήματος θα προβληθεί και θα συζητηθεί ερευνητικό υλικό που προέρχεται από το Εργαστήριο Ψυχολογίας του Τμήματος μας.</p> <p>Οι εξετάσεις είναι γραπτές και περιλαμβάνουν ερωτήσεις κρίσεως και ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής. Η ύλη της εξέτασης θα προσδιοριστεί στο τελευταίο μάθημα του εξαμήνου.</p>	
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	Παράδοση - ΨΥΧΣ 216 / ΠΑΙΣ 112
Δέσποινα Σταματοπούλου	
<p>Θα γίνει παρουσίαση των θεωριών των κινήτρων στην Ψυχολογία με επίκεντρο θεματικές που αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία, όπως: τα κίνητρα των μαθητών σε σχέση με τους μελλοντικούς τους στόχους και τις δυνατότητες επίτευξης αυτών, ο ρόλος της εικόνας του εαυτού και οι δυνατότητες ενίσχυσης των μαθητών σε σχέση με την μελλοντική προοπτική τους, ο τρόπος με τον οποίο μπορεί η υποκειμενική εμπειρία να επηρεάσει την μελλοντική ενασχόληση με ένα θέμα, ο ρόλος του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος στην διαμόρφωση των κινήτρων των μαθητών και τα προβλήματα της αποτυχίας στο σχολείο που σχετίζονται κατά κύριο λόγο με την έλλειψη ή παρεμποδισμό των κινήτρων.</p>	
ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	Παράδοση - ΨΥΧΣ 221
Μαριαλένα Σεμιτέκολου	
ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ	Παράδοση - ΨΥΧΣ 262
Νίκος Παπαχριστόπουλος	
<p>Η τέχνη αποτελεί μια βασική συνιστώσα στη διαμόρφωση της ψυχαναλυτικής σκέψης. Θα παρουσιαστούν οι βασικές αναφορές του Φρόυντ και του Λακάν για την τέχνη και θα συζητηθεί διεξοδικά η δυνατότητα ερμηνείας της τέχνης μέσω της ψυχαναλυτικής θεωρίας.</p>	
ΑΠΟ ΤΟ «ΙΧΝΟΣ» ΣΤΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ: Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	Σεμινάριο - ΨΥΧΣ 364
Δέσποινα Σταματοπούλου	
<p>Θα μελετηθεί η ανάπτυξη της συμβολικής επικοινωνίας μέσω αυτοτελών δραστηριοτήτων που αφήνουν «ίχνος» σε σχέση με την ανάπτυξη του συστήματος του εαυτού, και την συγκρότηση των επιμέρους συμβολικών συστημάτων (τέχνης και γραφής) που επιτρέπουν στον άνθρωπο να γίνει «πολιτισμικά» καλλιεργημένος.</p>	

Στάθης Παπασταθόπουλος

Σε αυτό το σεμινάριο θα διερευνηθούν οι τρόποι με τους οποίους έχει κατανοηθεί, περιγραφεί και διαχειριστεί η παιδική και εφηβική ηλικία διαχρονικά και διαπολιτισμικά. Πιο συγκεκριμένα, θα περιγραφούν:

1. Οι τρόποι προσδιορισμού και διαχείρισης της παιδικής και εφηβικής ηλικίας στην αρχαιότητα, τον μεσαίωνα και τους νεότερους χρόνους.
2. Οι διαφορές που παρουσιάζονται μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών.
3. Οι τρόποι με τους οποίους έχει δομηθεί, χρησιμοποιηθεί και μελετηθεί η παιδική και εφηβική ηλικία στις Κοινωνικές επιστήμες τον 20^ο αιώνα.

Νίκος Παπαχριστόπουλος

Στο σεμινάριο αυτό θα εξεταστούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις της φροϋδικής και της λακανικής κλινικής, με σκοπό την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο η ψυχαναλυτική θεωρία λειτουργεί πρωτίστως ως μια κλινική πρακτική. Μέσω των περιπτώσεων αυτών θα εμβαθύνουμε στη φροϋδική θεωρία, αλλά και θα παρουσιάσουμε και τη λακανικού προσανατολισμού παρέμβαση σε αυτή.

Μαριαλένα Σεμιτέκολου

Αντώνης Ασρινάκης

Η "Κοινωνιολογία" μαζί με την "Κοινωνική Θεωρία" αποτελούν τα βασικά και υποχρεωτικά εισαγωγικά μαθήματα κοινωνιολογίας του Τμήματος. Η "Κοινωνιολογία" αποσκοπεί στη γνωριμία και εξοικείωση του φοιτητή με τις βασικές έννοιες, μοντέλα και θεωρίες της κοινωνιολογίας, καθώς επίσης και την παρουσίαση των εξηγητικών και αναλυτικών δυνατοτήτων που αυτή διαθέτει όσον αφορά τις σύγχρονες αναπτυγμένες κοινωνίες και τις αντιθέσεις ή συγκρούσεις που οι κοινωνίες αυτές αντιμετωπίζουν.

Η παράδοση θα επικεντρωθεί περισσότερο στις μεσαίου επιπέδου και στις μικροσκοπικές διαστάσεις ανάλυσης των συγχρόνων αναπτυγμένων κοινωνικών και των κοινωνικών ομάδων και ατόμων που ζουν στους κόλπους τους, εστιαζόμενη: (1) Στα *πολιτισμικά στοιχεία* και τις *πολιτισμικές διεργασίες*, (2) στην *κοινωνική οργάνωση*, τα *δομικά της στοιχεία* και τις *κοινωνικές διαδικασίες*, (3) στις *συλλογικότητες* και τις *κοινωνικές ομάδες* και (4) στις *διαδικασίες της κοινωνικοποίησης*, τους *θεσμούς της* και την *πολιτισμική γένεση και συγκρότηση του ατόμου (εαυτού)*.

Βασική βιβλιογραφία: Ν. Τάτσης, *Κοινωνιολογία: Κοινωνική Οργάνωση και Πολιτισμικές Διεργασίες*, τόμος Β' (Αθήνα: Οδυσσεάς, 1991). Christian de Montlibert, *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογική Συλλογιστική* (Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1995).

Στάθης Παπασταθόπουλος

Στο παρόν μάθημα θα παρουσιαστούν οι βασικές αρχές, μέθοδοι και τεχνικές της ποιοτικής έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες. Οι βασικές θεματικές ενότητες που θα καλυφθούν είναι:

1. Κύριες επιστημολογικές κατευθύνσεις της έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες.
2. Γενικές αρχές και μέθοδοι της ποιοτικής έρευνας.
3. Προκαταρκτικά στάδια της έρευνας (επιλογή του αντικειμένου, διαμόρφωση των υποθέσεων, σχεδιασμός της έρευνας).
4. Ποιοτικές μέθοδοι στις Κοινωνικές Επιστήμες (Συνέντευξη, παρατήρηση, ανάλυση γραπτών κειμένων).
5. Βασικές αρχές και τρόποι δειγματοληψίας.
6. Τρόποι οργάνωσης και ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας.
7. Τρόποι παρουσίασης των ερευνητικών ευρημάτων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Παράδοση - ΚΟΙΣ 134

Αντώνης Γεωργούλας

Στο μάθημα θα παρουσιαστούν τα κυριότερα ρεύματα της ανθρωπολογικής σκέψης από τον εξελικτισμό του 19ου αιώνα μέχρι και τον δομισμό. Θα παρουσιαστεί επίσης ο τρόπος που γίνεται αντιληπτή η ανθρωπολογία και η ιστορία από τους διαφωτιστές.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Παράδοση - ΚΟΙΣ 135

Άρης Τσαντηρόπουλος

Αντικείμενο του μαθήματος είναι τα ζητήματα που έθεσαν οι κυριότερες ανθρωπολογικές θεωρίες, που αναπτύχθηκαν από τα μέσα του 20ου αι. μέχρι σήμερα. Εκτενέστερες αναφορές θα γίνουν στο δομισμό, στο δομοαρξισμό, στην πολιτισμική οικολογία, στο νεοεξελικτισμό, στη συμβολική και ερμηνευτική ανθρωπολογία, στη θεωρία της πρακτικής και στις διάφορες μεταμοντέρνες θεωρήσεις της αποδόμησης και σχετικοποίησης της επιτόπιας έρευνας.

Με αναφορές στις παραπάνω θεωρίες, τρεις θα είναι οι κύριοι άξονες των διαλέξεων: α) ο προσδιορισμός βασικών εννοιών όπως «πολιτισμός», «κοινωνία», «σημασία», «δομή» «δράση», «κείμενο» κ.λπ., β) οι προσεγγίσεις πεδίων όπως θρησκεία-τελετουργία, πολιτική, οικονομία, φύλα, εθνοτικές ομάδες, γ) τα ερωτήματα που τέθηκαν όσον αφορά ζητήματα μετα-αποικιοκρατίας, παγκοσμιοποίησης και εθνογραφικής μεθόδου.

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Παράδοση - ΚΟΙΣ 136

Γιώργος Νικολακάκης

ΤΟ ΦΥΛΟ ΣΑΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ

Παράδοση - ΚΟΙΣ 166

Ζαχαρίας Παληός

Μια σύγκριση των εκπροσώπων του γυναικείου φύλου με τους γόνους των χαμηλών κοινωνικών τάξεων. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, τα κυριότερα εκ των οποίων είναι υπο-εκπροσώπηση στα κέντρα εξουσίας και λήψης αποφάσεων, χαμηλά και ασαφή κίνητρα κοινωνικής ανόδου και αποκλεισμοί διαφόρων τύπων που είναι άσχετοι των προσόντων και των ικανοτήτων των υπό εξέταση ατόμων.

Βασικό εγχειρίδιο: Γ. Παπαγεωργίου, *Φεμινισμός και Ηγεμονία* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000).

ΠΡΟΣΩΠΟ – ΑΤΟΜΟ – ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Σεμινάριο - ΚΟΙΣ 395

Αντώνης Γεωργούλας

Στο σεμινάριο θα εξετάσουμε τις τρεις βασικές έννοιες που χρησιμοποιούνται για να οριστεί η ανθρώπινη μονάδα. Οι τρεις όροι (Πρόσωπο, Άτομο, Υποκείμενο) θα εξεταστούν σε σχέση με τις κοινωνικές θεωρίες που τους χρησιμοποιούν.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Σεμινάριο - ΚΟΙΣ 396

Γιώργος Νικολακάκης

ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σεμινάριο - ΚΟΙΣ 397 / ΠΑΙΣ 300

Ζαχαρίας Παληός

Το ζήτημα της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης προσελκύει ολοένα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον στις σύγχρονες κοινωνίες. Η μόρφωση των ενηλίκων προβάλλεται ως κύριο μέσο αντιμετώπισης μιας σειράς κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων αφενός και ως φιλόδοξη και προκλητική επαγγελματική διέξοδος αφετέρου.

Η θεματολογία του σεμιναρίου πραγματεύεται κυρίως τα παρακάτω: Βασικές κατηγορίες συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Το πρόβλημα του αναλφαβητισμού. Οργανικός και λειτουργικός αναλφαβητισμός. Η εικόνα των ενηλίκων σπουδαστριών, προϋποθέσεις για τη συμμετοχή τους στην επιμόρφωση, εμπόδια και αναστολές. Περιεχόμενο, μεθοδολογία και αξιολόγηση της επιμορφωτικής διαδικασίας. Μάθηση και αλλαγή/τροποποίηση της

συμπεριφοράς. Συνοπτική παρουσίαση των βασικότερων παραδειγμάτων των θεωριών της μάθησης και αξιολόγησή τους σε σχέση με την καταλληλότητά τους στην επιμόρφωση. Η επιμόρφωση των ενηλίκων ως μέσο για την προώθηση πολιτικής ωριμότητας, συνειδητοποίησης και δράσης, κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής εμπύχωσης. Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Βασική βιβλιογραφία: Γ.Ν. Γαλάνης, *Ψυχολογία της (επι)μόρφωσης των ενηλίκων: Θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1993). Α. Λεόν, "Διαρκής αγωγή και εκπαίδευση", *Οι παιδαγωγικές επιστήμες*, τόμ. 8 (Αθήνα: Δίπτυχο, 1985). Θ. Παπαθεοδοσίου (επιμ.), *Η Επιμόρφωση ως Μέσο Καταπολέμησης της Ανεργίας Μακράς Διάρκειας στην Ελλάδα* (Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-Ινστιτούτο Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, 1990). Σ. Παπαϊωάννου, "Λαϊκή επιμόρφωση και κοινωνικός μετασχηματισμός", *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών* 62 (1986). R.S. Caffarella, S. B. Merriam, *Learning in Adulthood* (San Francisco: Jossey-Bass Inc., 1991). M. Hart, *Working And Educating For Life* (Λονδίνο: Routledge, 1991). P. Jarvis, *The Sociology of Adult and Continuing Education* (Λονδίνο: Routledge, 1985). P. Jarvis (επιμ.), *Twentieth Century Thinkers in Adult Education* (Λονδίνο: Routledge, 1991). S. Papaioannou & Z.K. Palios, *Adult Education in Europe: The Case of Greece* (Luchterhand Verlag Neuwied: EuropaHandbuch Weiterbildung, 1994). S. I. Tryphonopoulos, *Attitudes toward Formal and Adult Education*; National Centre of Social Research, Athens, 1973).

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΑΥΤΟΥ – ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Σεμινάριο - ΚΟΙΣ 398

Αντώνης Ασπρινάκης

Το σεμινάριο αυτό θα επικεντρωθεί στην έρευνα της δυναμικής αλληλόσχεσης μεταξύ εαυτού και κοινωνίας (και αντιστρόφως), που αποτελεί μια από τις χαρακτηριστικότερες συνισταμένες της κοινωνιολογικής προοπτικής της κοινωνικής ψυχολογίας. Η έρευνα της δυναμικής αυτής επικεντρώνεται, αφενός, στους εξαναγκασμούς και στους καθορισμούς που οι κοινωνικές δομές επιβάλλουν στο γνωστικό και συναισθηματικό περιεχόμενο και οργάνωση του εαυτού και, έτσι, εξασφαλίζεται η κοινωνική *αναπαραγωγή*. Αφετέρου, στους περιορισμούς που επιβάλλει ο εαυτός στις επιδράσεις και πιέσεις που δέχεται από τις δομικές δυνάμεις και, έτσι, εξασφαλίζεται η κοινωνική *παραγωγή* (και *αλλαγή*).

Το σεμινάριο θα εξετάσει τις ακόλουθες βασικές θεματικές: *εαυτός και ταυτότητα, στάσεις, πεποιθήσεις και συμπεριφορά, κοινωνική γνώση, συγκίνηση και συναίσθημα, γλώσσα, κοινωνική δράση και αλληλόδραση.*

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ: ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ – ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗΣ

Σεμινάριο - ΚΟΙΣ 399

Αρης Τσαντηρόπουλος

Οι σχέσεις της ανθρωπολογίας με την ψυχανάλυση έχουν μια μακρά και πλούσια παράδοση. Ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα έννοιες και θεωρητικά σχήματα από την ψυχανάλυση απασχόλησαν σημαντικούς ανθρωπολόγους, όπως τον Β. Malinowski, τον Α. Kroeber και σχεδόν το σύνολο της Σχολής των «κουλτουραλιστών» (Mead, Benedict, Sapir, DuBois, Linton κ.ά), ενώ ο Levi-Strauss θεωρεί το ασυνείδητο ως το πεδίο όπου ταυτόχρονα συναντώνται το αντικειμενικό και το υποκειμενικό. Στο σεμινάριο θα συζητηθούν βασικά ανθρωπολογικά κείμενα, τα οποία «συνδιαλέγονται» με τις δύο ριζικά διαφορετικές θεωρήσεις της ανθρώπινης φύσης: αυτήν που εξετάζει κάθε υποκείμενο ως το παράγωγο ασυνείδητων επιθυμιών και ορμών και αυτήν η οποία βλέπει το άτομο ως παράγωγο της γλώσσας και του πολιτισμού (κουλτούρας).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

Άσκηση - ΠΑΙΣ 010

A. Ζερβουδάκη, E. Καρίμαλη, M. Καμπανάκης, N. Παπαχριστόπουλος

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Παράδοση (Υ) - ΠΑΙΣ 103

Καλλιόπη Πηγιάκη

Για τους φοιτητές του 3^{ου} έτους

Πρόκειται για το θεωρητικό μάθημα της Γενικής Διδακτικής που παρέχει βοήθεια στην προετοιμασία του φοιτητή για την Πρακτική του άσκησης, αλλά και για τα διδακτικά θέματα του διαγωνισμού εισαγωγής εκπαιδευτικών στη δημόσια εκπαίδευση. Περιέχει:

α. Αναφορά στο στάδιο της προετοιμασίας του εκπαιδευτικού για το διδακτικό έργο του στην περίοδο της κατάρτισης, της άσκησης, του κριτικού στοχασμού και της συνειδητοποίησης της 'οικολογίας' του σχολικού χώρου.

β. Αναφορά στις διδακτικές αρχές που διέπουν τη διαμόρφωση του παιδαγωγικού κλίματος και καθορίζουν την επιλογή των διδακτικών στόχων και των διδακτικών μεθόδων της διδασκαλίας.

γ. Αναδρομή στην παλαιά και τη νέα Αγωγή, προκειμένου να κατανοηθούν οι φάσεις της διδασκαλίας και η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των διδακτικών μεθόδων.

δ. Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας, οι τεχνικές της και τα κριτήρια της αξιολόγησής της ολοκληρώνουν το θέμα, το οποίο κλείνει με αναφορά στο 'κρυφό σχολικό αναλυτικό πρόγραμμα'.

ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ Παράδοση - ΠΑΙΣ 106
ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

Ελένη Κορνάρου

Αρχικά θα εξετάσουμε μερικά γενικά στοιχεία διδακτικής μεθοδολογίας, θα αναφερθούμε συνοπτικά στην ιστορία του μαθήματος από την αρχαιότητα ως σήμερα και θα συζητήσουμε τους γενικούς σκοπούς της διδασκαλίας του και τις μεθόδους διδασκαλίας της γραμματικής, του συντακτικού και του λεξιλογίου, και των κειμένων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε πιο συγκεκριμένα στους ειδικούς σκοπούς της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας από το πρωτότυπο στο Γυμνάσιο και το Λύκειο και στη διδακτική τους μεθοδολογία με αναφορά σε συγκεκριμένα κείμενα

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Παράδοση - ΠΑΙΣ 112 / ΨΥΧΣ 216

Δέσποινα Σταματοπούλου

Θα γίνει παρουσίαση των θεωριών των κινήτρων στην Ψυχολογία με επίκεντρο θεματικές που αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία, όπως: τα κίνητρα των μαθητών σε σχέση με τους μελλοντικούς τους στόχους και τις δυνατότητες επίτευξης αυτών, ο ρόλος της εικόνας του εαυτού και οι δυνατότητες ενίσχυσης των μαθητών σε σχέση με την μελλοντική προοπτική τους, ο τρόπος με τον οποίο μπορεί η υποκειμενική εμπειρία να επηρεάσει την μελλοντική ενασχόληση με ένα θέμα, ο ρόλος του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος στην διαμόρφωση των κινήτρων των μαθητών και τα προβλήματα της αποτυχίας στο σχολείο που σχετίζονται κατά κύριο λόγο με την έλλειψη ή παρεμπόδιση των κινήτρων.

ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σεμινάριο - ΠΑΙΣ 300 / ΚΟΙΣ 397

Ζαχαρίας Παληός

Περίληψη στο ΚΟΙΣ 3977

ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ Σεμινάριο - ΠΑΙΣ 301

Καλλιόπη Πηγιάκη

Εξετάζονται οι μέθοδοι διδασκαλίας που μπορούν να εφαρμοστούν στα μαθήματα των *νέων ελληνικών* (πιθανόν και των *αρχαίων ελληνικών*), της *ιστορίας*, της *κοινωνιολογίας* και της *φιλοσοφίας*. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον τρόπο συγκρότησης σχεδίου διδασκαλίας, στις φάσεις διδασκαλίας, στις τεχνικές διδασκαλίας και κυρίως στους *διδακτικούς στόχους* που διαμορφώνει ο εκπαιδευτικός για κάθε διδασκαλία. Οι φοιτητές θα αναλάβουν να μελετήσουν σχετική βιβλιογραφία και να εκπονήσουν ένα σχέδιο διδασκαλίας το οποίο θα παρουσιαστεί με μικροδιδασκαλία στο σεμινάριο, προκειμένου να γίνει αντικείμενο συζήτησης. Πολύ σημαντική θεωρείται η συμμετοχή των φοιτητών στη συζήτηση της παρουσίασης της εργασίας κάθε φοιτητή, δεδομένου ότι το σχέδιο διδασκαλίας του συζητείται κριτικά και η συζήτηση αυτή συμβάλλει ουσιαστικά στην τελική διαμόρφωσή του.

ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ Σεμινάριο - ΠΑΙΣ 302
ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ελένη Κορνάρου

Αρχικά θα γίνει μια σύντομη αναφορά στους σκοπούς διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γραμματείας από μετάφραση στο Γυμνάσιο και το Λύκειο και στη διδακτική της μεθοδολογία, και στη συνέχεια οι φοιτητές θα κληθούν να αξιοποιήσουν διδακτικά συγκεκριμένα κείμενα.